

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3. De forma ipsius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

f sacramentum poenitentiae, compositum scilicet ex materia & forma, id est, ex actu poenitentis & absolutione (sic enim ex his unum sacramentum) causa remissionem peccatorum ratione uniusque partium; principalis quidem ratione forma: secundario autem ratione materia; hoc est actum poenitentis, ut subordinantur clauibus ecclesie, hoc est, quod actu poenitentis ex hoc ipso, quod plus efficitur sacramentum, utitur Deus ut parte materiali sui instrumenti ad causandam remissionem peccatorum; sicut ex hoc ipso, quod aqua assumitur ad baptizandum, utitur illa Deus, ut parte materiali sui instrumenti ad regenerandum filios suos.

exercitationes quadam

AD SECUNDVM dicendum, quod in sacramentis, que habent corporalem materiam, oportet quod illa materia adhibeatur a ministro ecclesie, qui gerit personam Christi, in signum quod excellentia uirtutis in sacramento operantis est a Christo. In sacramento autem poenitentiae, sicut dictum est, * sunt actu humani pro materia, qui proteniunt ex inspiratione interna: unde materia non exhibetur a ministro, sed a Deo inferius operante, sed complementum sacramenti exhibet minister, dum penitentem absoluit.

AD TERTIVM dicendum, quod etiam in poenitentia est aliquid, quod est sacramentum tantum, scilicet actus exterior exercitus, tam per peccatorem penitentem, quam etiam per sacerdotem absoluentem: res autem & sacramentum, est poenitentia interior peccatoris: res autem tantum & non sacramentum, est remissio peccati: quorum primum totum simul sumptum est causa secundi: primum autem & secundum, sunt quodammodo causa tertij.

ARTICVLVS II.

Utrum peccata sint propria materia huius sacramenti.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod peccata non sint propria materia huius sacramenti. Materia enim in alijs sacramentis per aliqua uerba prolata sanctificatur, & sanctificata effectum sacramenti operatur: peccata autem non possunt sanctificari, eo quod contrariantur effectui sacramenti, qui est gratia remittens peccata. ergo peccata non sunt materia propria huius sacramenti.

¶ 2. Præ. Aug. * dicitur in lib. de poenitentia: nullus potest inchoare nouam uitam, nisi eum ueteris uitæ peniteat: sed ad uetustatem uitæ pertinent non solum peccata, sed etiam penalitates præsentis uitæ. non ergo peccata sunt propria materia poenitentiae.

¶ 3. Præ. Peccatorum quoddam est originale, quoddam mortale, quoddam ueniale: sed poenitentiae sacramen-

tionem. est autem attendendum, quod in illis sacramentis, in quibus confertur excellentis gratia, quæ superabundat omnem facultatē humani actus, adhibetur aliqua corporalis materia exterior: sicut in baptismo, ubi fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad penam: & in confirmatione, ubi datur plenitudo Spiritus sancti: & in extrema unctione, ubi confertur perfecta sanitas spiritalis, quæ proteniunt ex uirtute Christi, quasi ex quodam extrinseco principio. unde si qui actus humani sunt in talibus sacramentis, non sunt de essentia sacramentorum, sed dispositiue se habent ad sacramenta. In illis autem sacramentis, que habent effectum correspondentem humanis actibus, ipsi actus humani sunt loco materie, ut accidit in poenitentia & matrimonio: sicut etiam in medicinis corporalibus, quæ dā sunt res exterior adhibita, sicut emplastrum & electuaria: quædam uero sunt actus sanandorum, puta

tum non ordinatur contra originale peccatum, quod tollitur per baptismum, neque contra peccatum mortale, quod tollitur per confessionem peccatoris, nec etiam contra ueniale, quod tollitur perunctionem peccatoris, & per aquam benedictam, & alia huiusmodi: ergo peccata non sunt propria materia poenitentiae.

¶ SED CONTRA est quod Apostolus dicit 2. Cor. 12. Non egerunt poenitentiam super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

RESPON. Dicendum, quod duplex est materia, scilicet proxima & remota: sicut statim proxima materia est metallum, remota uero, aqua: dictum est * autem, quod materia proxima huius sacramenti sunt actus poenitentis: cuius materia sunt peccata, de quibus dolet, & quæ confitentur, & pro quibus satisfactio unde relinquitur, quod remota materia poenitentiae, sunt peccata, non acceptanda, sed detestanda & destruenda.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de proxima materia sacramenti.

AD SECUNDVM dicendum, quod uetus & mortalis uita est obiectum poenitentiae, non ratione peccati: sed ratione culpæ annexæ.

AD TERTIVM Dicendum, quod poenitentia quodammodo est de quolibet peccatorum genere, non tamen eodem modo. nam de peccato actuali mortali, est poenitentia proprie & principaliter: proprie quidem, quia proprie dicimur penitere de his, quæ nostra uoluntate commissimus: principaliter autem, quia ad deletionem peccati mortalis, hoc sacramentum est principaliter institutum. De peccato uero originali poenitentia, nec principaliter est (quia contra ipsum non ordinatur hoc sacramentum, sed magis baptismus) nec etiam proprie: quia peccatum originale, non est nostra uoluntate peccatum, nisi forte in quantum uoluntas adæ reputatur nostra, secundum modum loquendi, quo Apostolus dicit Ro. 5. In quo omnes peccauerunt: in quantum tamen large accipitur poenitentia pro quacumque detestatione rei præteritæ, potest dici poenitentia de peccato originali sicut loquitur Augustinus * in li. de poenitentia.

ARTICVLVS III.

Utrum hæc sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit forma huius sacramenti, Ego te absoluo. Formæ enim sacramentorum ex institutione Christi & ecclesie usu habentur: sed Christus non legitur hanc formam instituisse, neque etiam in communis usu habetur: quin immo in quibusdam absolutionibus, quæ in ecclesia publice fiunt, sicut in prima & completorio, & in cena dñi, absolvens non uirum oratione indicatiua, ut dicat, Ego uos absoluo, sed oratione deprecatia, cum dicit, Misereatur uestri omnipotens Deus, ergo hæc non est forma huius sacramenti.

¶ Super questionem octuagesimæ quartæ articulum tertium.

IN art. 3. eiusdem q. in responsione ad tertium circa formam absolutionis aduerte, quod licet forma absolutionis consistat in illis duobus uerbis, scilicet absoluo te, ut in littera dicitur, & habetur ex Concilio florentino sub Eugenio IIII. nihilominus si quis alijs uerbis uteretur (puta Remitto tibi peccata) sacramentum esset perfectum.

¶ Quod & ratione & auctoritate monstratur. Ratione quidem, quia uirtus sacramentalis non est

* Ar. præc. ad 1. & a.

D. 1006.

In li. 3. uera & falsa pæ. c. 8. to. 4. & li. de pœnit. medicina. c. 2. to. 9. 4. di. 2. q. 2. ar. 2. q. 2. & op. 22.

Tertia S. Thomæ.

Li. de medi. c. 1. p. 1. q. 2. p. 1. q. 2. p. 1. q. 2. p. 1. q. 2.

Refertur de pen. diit. ca. Multiplex non procul a min. & dicitur esse in c. illo. ad Theodoru. que est 89. in Leon.

est a Deo obligata, ita his uerbis, qui fit etiam collata aq. pollutibus auctoritas autem sumitur primo ex euangelio: quia dominus instituitendo confessores, dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Secundo, ex Auctore in hac litera comparante istas duas formas, scilicet per absolue- re uel remittere, quarum utraque ex uerbis domini sumitur, & dicente quod illa que sic per absolue- re, est magis congrua: quia magis congruit uerbis domini, dum de uirtute clauu loquebatur: differentia autem secundum magis uel minus congruum, non tollit uirtutem sacramenti. Accedit ad hoc Scot. in 4. distin. 14. q. 4. qui tamen forte nimis late locutus est dicens, quod sufficit quod exprimat actus, sententia absoluentis. ¶ In responsione ad quartum, ubi dicitur, quod apostolis non est data potestas ut sanarent infirmos &c. intellige regulariter, non enim est concessum apostolis, ut regulariter sanarent ex potestate infirmos, quamuis hoc fuerit eis quandoque concessum. Et hoc sufficit ad differentiam in litera intentam inter potestatem sacramentalem, & potestatem faciendi miracula: quia potestas sacramentali ordinarie possumus remittere peccata: potestas autem miracula faciendi, non poterant ordinarie sanare infirmos auctoritative, sed deprecatiu.

Art. 1. huius quzst. ad 2.

ius sacramenti, Ego te absoluo. ¶ 2. Præter. Leo Papa dicit, quod indulgentia Dei, nisi supplicationibus sacerdotu nequit obtineri: loquitur autem de indulgentia Dei, quæ præstatur penitentibus. ergo forma huius sacramenti dēt esse per modum deprecationis. ¶ 3. Præter. Idem est absolue re a peccato, quod peccatum remittere: sed solus Deus peccatum remittit, qui etiam solus interius hominem a peccato mundat, ut Aug. dicit super Io. ergo uidetur quod solus Deus a peccato absoluat. Ergo te absoluo, sicut non dicit, Ego tibi peccata remitto. ¶ 4. Præter. Sicut dominus dedit potestatem discipulis absoluenti a peccatis, ita etiam dedit eis potestatem curandi infirmitates, & ut demonia eiicerent, & ut languores sanarent, ut habetur Mat. 10. & Luc. 9. sed sanando infirmos Apostoli non utebantur his uerbis, ego te sano, sed sanet te dominus Iesus Christus, sicut Petrus dixit paralytico, ut habetur Act. 9. ergo uidetur, quod sacerdotes habentes potestatem apostolis a Christo traditam, non debeant uti hac forma uerborum, Ego te absoluo, sed absolutionem tribuat tibi Christus. ¶ 5. Præter. Quidam hac forma utentes, sic eam exponunt, Ego te absoluo, id est, absolutum ostendo: sed nec hoc etiam sacerdos facere potest, nisi ei diuinitus reuelatur: unde legitur Mat. 16. antequam Petro diceretur. Quodcumque solueris super terram &c. dictum est ei, Beatus es Simon bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in caelis. ergo uidetur quod sacerdos, cui non est facta reuelatio præsumptuose dicat, Ego te absoluo, etiam si exponatur, id est, absolutum ostendo. ¶ SED CONTRA est, quod sicut dominus dixit discipulis Mat. ultimo. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, ita dixit Petro Matth. 16. Quodcumque solueris super terram: sed sacerdos auctoritate illorum uerboru Christi fretus dicit, Ego te baptizo. ergo eadem auctoritate dicere debet in hoc sacramento, Ego te absoluo. ¶ RESPONDEO. Dicendum, quod in qualibet re perfectio attribuitur formæ. dictum est autem supra, quod hoc sacramentum perficitur per ea quæ sunt ex parte sacerdotis. unde oportet quod ea,

quæ sunt ex parte penitentis, siue sint uerba siue facta, sint quædam materia huius sacramenti, eaque que sunt ex parte sacerdotis, se habeant per modum forme. Cum autem sacramenta nouæ legis efficiantur quod figurant, ut supra dictum est, oportet quod forma sacramenti significet id, quod in sacramento agit, proportionaliter materiæ sacramenti: unde forma baptismi est, Ego te baptizo, & forma confirmationis est, Consigno te signo crucis, & confirmo te chrismate salutis, eo quod huiusmodi sacramenta perficiuntur in usu materiæ: in sacramento autem eucharistiæ, quod consistit in ipsa consecratione materiæ, exprimitur ueritas consecrationis, cum dicitur, Hoc est corpus meum. Hoc autem sacramentum, scilicet penitentię, non consistit in consecratione alicuius materiæ, nec in usu alicuius materiæ sanctificatæ, sed magis in remotione cuiusdam materiæ, scilicet peccati, prout peccata dicuntur esse materia penitentię, ut ex supra dictis patet. ¶ Hæc autem remotio significatur a sacerdote cum dicitur, Ego te absoluo. Nam peccata sunt quedam uincula, secundum illud Proverbio. quinto. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum quilibet constringitur, unde patet quod hæc est convenientissima forma huius sacramenti, Ego te absoluo. ¶ AD PRIMUM ergo dicendum, quod ista forma assumitur ex ipsis uerbis Christi, quibus Petro dixit, Quodcumque solueris super terram &c. & tali forma ecclesia utitur in sacramentali absolutione: huiusmodi autem absolutiones in publico factæ, non sunt sacramentales, sed sunt rationes quedam ordinatæ ad remissionem uenialium peccatoru: unde in sacramentali absolutione non sufficeret dicere, Misereatur tui omnipotens Deus, uel absolutionem & remissionem tribuat tibi Deus: quia per hæc uerba sacerdos absolutionem non significat fieri, sed petit ut fiat: præmittitur tamen etiam in sacramentali absolutione talis oratio, ne impediatur effectus sacramenti ex parte penitentis, cuius actus materialiter quodammodo se habent in hoc sacramento, non autem in baptismo, uel in confirmatione. ¶ AD SECUNDUM Dicendum, quod uerbum Leonis est intelligendum quantum ad deprecationem, quæ præmittitur absolutioni: non autem se

do quod significat: sacramentum enim efficit quod significat: dicens autem, sacramentum absolutionis tibi impendo, non significat se absolutionis actum exercere, sicut si diceretur, Ego baptizati sacramentum tibi impendo, non significaretur ex forma uerborum, quod ego exercerem actum baptizandi: sed utrobique significatur actus: materia sacramenti impendi seu actus impendendi: si autem considerentur dicta uerba secundum sensum, sic conueniens ac perfecta inuenitur expositio, quoniam equi pollet hinc, sacramentaliter absoluitur: sem est enim impendere sacramentum absolutionis, & sacramentaliter absolue re. Et per hanc expositionem excluditur ex parte ministri præsumptio seu usurpatio diuine potestatis, & ex parte effectus ambiguitas. Nam sacramentaliter, distinguitur a duobus, scilicet a principaliter & a pure spiritualiter: solus enim Deus est qui principaliter absoluit a peccatis, & similiter solus Deus pure spiritualiter absoluit a peccatis: sacramento uero homo absoluit instrumentaliter & signo sensibili, ut patet. Et hinc fit, ut effectus sacramenti scilicet absolutio interior a peccatis, qui ex parte sacramenti est certissimus, non significetur in ambiguo etiam si ex parte penitentis male dispositi impediatur, qui non significatur absolutio, ut recipitur interius in penitente, sed ut exit exterius a ministro sacramenti, ex qua parte constat absolutio nem esse certissimam. ¶ Et si nouius hoc non penetrat, fingat Deum dicere Petro, Absoluo te, & confesorem dicere Iohanni, Absoluo te & uideat differentiam, quod

q. 60. ar. 1. q. 60. ar. 2.

Ar. præced.

Lib. Prim.

quod absolutio Petri est utriusque certa, quia Deus non diceret absolutio nisi etiam vere inus absolutio uero Ioannis est, & significatur certa ex parte confessoris tantum, quia sacramentum absolutio- nis impendit, quia sacramentaliter absoluit, & inus potest impedimentum inuenire ex fictione pœnitentis.

A mouet quin sacerdotes absoluat. **A**d tertium dicendum, quod solus Deus per auctoritatem, & a peccato absoluit, & peccatum remittit: sacerdotes tamē utrumque faciunt per ministerium, in quantum scilicet uerba sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur in uirtute diuina, sicut etiam in aliis sacramētis. Nam uirtus diuina est, quæ interior operatur in omnibus sacramentalibus signis, siue sint res, siue uerba, sicut ex supradictis patet: unde & dominus expressit utrumque: nam Matthæ. 16. dixit

ARTICVLVS IIII. *Virum impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum.*

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod impositio manuum sacerdotis requiratur ad hoc sacramentum: dicitur enim Mar. ulti. Super agros manus imponent, & bene habebunt; ægri autem spiritualiter sunt peccatores, qui recipiunt bonam habitudinem per hoc sacramentum. ergo in hoc sacramento est manus impositio faciendā.

4. cent. gen. c. 71. & opu. 22. ca.

¶ 2 Præ. In sacramento pœnitentiæ recuperat homo Spiritum sanctum amissum: unde ex persona pœnitentis dicitur in Psal. 50. Redde mihi latitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: sed Spiritus sanctus datur per impositionem manuum: legitur enim Act. 8. quod apostoli imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum, & Mar. 19. dicitur, quod oblatis sunt domino paruuli, ut eis manus imponeret. ergo in hoc sacramento est faciendā manus impositio.

¶ 3 Præ. Verba sacerdotis in hoc sacramento non sunt maioris efficaciam, quam in aliis sacramētis: sed in aliis sacramētis non sufficiunt uerba ministri, nisi aliquem actum exerceat: sicut in baptismo simul cum hoc, quod sacerdos dicit, ego te baptizo, requiritur corporalis ablutio. ergo etiam simul cum hoc quod sacerdos dicit, ego te absoluo, oportet quod aliquem actum exerceat circa pœnitentem, imponendo ei manus.

SED CONTRA est, quod cum dominus dixit Petro, Quodcumque solueris super terram &c. nullam mentionem de manus impositione fecit: neque etiam cum omnibus apostolis simul dixit, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. non ergo ad hoc sacramentum requiritur impositio manuum.

RESPON. Dicendum, quod impositio manuum in sacramentis ecclesiæ fit ad designandum aliquem copiosum gratiæ effectum: quo illi quibus manus imponuntur, quodammodo per quandam similitudinem continentur ministris, in quibus copia gratiæ esse debet. & ideo manus impositio fit in sacramento confirmationis, in quo confertur plenitudo Spiritus sancti, & in sacramento ordinis, in quo confertur quedam excellentia potestatis in diuinis mysteriis. unde & 2. ad Tim. 1. dicitur, Resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum: sacramentum autem pœnitentiæ non ordinatur ad consequendam aliquam excellentiam gratiæ, sed ad remotionem peccatorum: & ideo ad hoc sacramentum non requiritur manuum impositio, sicut etiam nec ad baptismum: in quo tamen fit plenior remissio peccatorum.

Ad primum ergo dicendum, quod illa manus impositio non est sacramentalis, sed ordinatur ad miracula perficienda, ut scilicet per contactum manus hominis sanctificati, etiam corporalis infirmitas tollatur: sicut etiam legitur de domino Mar. 6. quod infirmos manibus impositis curauit, & Math. 8. legitur, quod leprosum mundauit per contactum.

Ad secundum dicendum, quod non qualibet acceptatio Spiritus sancti requirit manus impositionem: quia etiam in baptismo accipit homo Spiritum sanctum, nec tamen fit ibi manus impositio: sed acceptio Spiritus sancti cum plenitudine requirit manus impositionem, quod pertinet ad confirmationem.

Ad illud. Dicendum, quod in sacramentis, quæ per Tertia S. Tho. NN 3 faciuntur

q. 4. ca. 8.

Capitulum hoc non est in originali.

Lib. 4. ca. 1. prim. vers.

Petro, Quodcumque solueris super terram &c. & Ioan. 20. dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. ideo tamen sacerdos potius dicit, Ego te absoluo, quam, Ego tibi peccata remitto: quia hoc magis congruit uerbis, quæ dominus dixit, uirtutem clauium ostendens, per quas sacerdotes absolunt: quia tamen sacerdos sicut minister absoluit, conuenienter apponitur aliquid, quod pertineat ad primam auctoritatem Dei, scilicet ut dicatur, Ego te absoluo, in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti, uel per uirtutem passionis Christi, uel auctoritate Dei, sicut Dionysius. * exponit. 3. ca. eccl. hierar. Quia tamen hoc non est determinatum ex uerbis Christi, sicut in baptismo, talis appositio relinquitur arbitrio sacerdotis.

Ad quartum dicendum, quod Apostolis non est data potestas ut ipsi sanarent infirmos, sed ut ad eorum orationem infirmi sanarentur. Est autem eis collata potestas operandi instrumentaliter, siue ministerialiter in sacramentis: & ideo magis possunt in formis sacramentalibus exprimeret actum suum, quam in sanationibus infirmitatum. In quibus tamen non semper modo deprecatio utebantur, sed quandoque modo indicatiuo & imperatiuo: sicut Act. tertio, legitur, quod Petrus dixit claudio, Quod habeo, hoc tibi do: in nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula.

Ad quintum dicendum, quod ista expositio, Ego te absoluo, id est, absolutum ostendo, quantum ad aliquid quidem uera est, non tamen est perfecta: sacramenta enim nouæ legis, non solum significant, sed etiam fuerunt quod significant. Unde sicut sacerdos baptizando aliquem, ostendit hominem interiorius ablutum per uerba & facta, & non solum significatiue, sed etiam effectiue: ita etiam cum dicit, Ego te absoluo, ostendit hominem absolutum non solum significatiue, sed etiam effectiue: nec tamen loquitur quasi de re incerta: quia sicut alia sacramenta nouæ legis habent de se certum effectum ex uirtute passionis Christi, licet possit impediri ex parte recipientis, ita etiam, & in hoc sacramento. Unde Augustinus * dicit in libro de adulter. coniug. Non est reus, nec difficilis post patrata, & purgata adulteria reconciliatio coniugij, ubi per clauis regni celorum non dubitatur fieri remissio peccatorum: unde nec sacerdos indiget speciali reuelatione sibi facta, sed sufficit generalis reuelatio fidei, per quam remittuntur peccata: unde reuelatio fidei dicitur Petro facta fuisse: effect autem perfectior expositio: Ego te absoluo, id est, sacramentum absolutio- nis tibi impendo.